

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ชุมชนชาวไทยมุสลิมมีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่เข้มแข็งและโดดเด่น เนื่องจากศาสนาอิสลามเป็นระบบความเชื่อและรูปแบบในการดำเนินชีวิตที่ครอบคลุมพฤติกรรมของมนุษย์ ในคัมภีร์อัลกุรอาน ได้กล่าวถึงอิสลามว่าเป็น “ดิน” ซึ่งมีความหมายอย่างหนึ่งคือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่อัลลอฮ์ประทานแก่อัลอินซานหรือมนุษย์ผ่านบรรดาศาสดา ความว่า “ดินของอัลลอฮ์นั้นคืออิสลาม” (กุรอาน 3 : 19) และ “พระองค์คือผู้ส่งรอสูลของพระองค์พร้อมด้วยทางนำและดินแห่งสัจธรรม เพื่อพระองค์จะทรงให้มันมีชัยเหนือดินทั้งหลาย ถึงแม้พวกบูญาเจวิดจะชิงชังก็ตาม” (กุรอาน 9 : 33) นอกจากนี้เมื่อพิจารณาโครงสร้างของอิสลามไม่ว่าจะเป็นรูกุนอีมาน รูกุนอิสลาม เอียะซาน คัมภีร์อัลกุรอาน และแบบอย่างจากศาสนามุฮัมมัด พบว่ามีข้อบัญญัติชัดเจนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวมุสลิมตั้งแต่เกิดจนตาย จากปัจเจกจนถึงประชาชาติ อิสลามจึงมิได้เป็นเพียงศาสนาหรือลัทธิความเชื่อเท่านั้น แต่ยังเป็นระบอบในการดำเนินวิถีชีวิตด้วย จึงถือได้ว่าชุมชนชาวไทยมุสลิมมีลักษณะที่แตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ โดยทั่วไป

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันสังคมเมืองในกรุงเทพมหานครมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอันเป็นผลจากการพัฒนาประเทศตามนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การพัฒนาเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ เพื่อมุ่งสู่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มีการพัฒนาฐานการลงทุนโดยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับอนุภูมิภาค พัฒนาการเชื่อมโยงด้านการขนส่ง โลจิสติกส์ โทรคมนาคม ตลอดจนการเร่งพัฒนาให้กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางการลงทุนในภูมิภาคอาเซียนด้วย

จากสภาวะการณ์ดังกล่าวทำให้ชุมชนชาวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครสามารถติดต่อสื่อสารกับสังคมอื่น ๆ ในโลกได้สะดวกรวดเร็วมากขึ้น แต่ละชุมชนมีความเคลื่อนไหว (dynamism) เนื่องจากได้รับกระแสวัฒนธรรมร่วมสมัย วิถีชีวิตของคนในชุมชนต่าง ๆ คล้ายคลึงกันมากขึ้น อัตลักษณ์ของชุมชนค่อย ๆ เลือนหายไป สังเกตได้จากโทรศัพท์มือถือถือบางรุ่นเป็นที่รู้จักและมีใช้แพร่หลายในทุกชุมชนเหมือนกันทั่วโลก จนบางครั้งเกิดกระแสวัฒนธรรมการเลียนแบบ ความเจริญก้าวหน้าจากซีกโลกตะวันตกแพร่กระจายเข้ามาอย่างรวดเร็ว สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นผลจากอิทธิพลการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมของกรุงเทพมหานคร

ชุมชนมัสยิดฟัตฮุลบารีเป็นชุมชนชาวไทยมุสลิมที่เก่าแก่แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร มีประวัติศาสตร์ยาวนานตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ชาวมุสลิมละแวกนี้ถูกกวาดต้อนเข้ามาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในประชุมพงศาวดาร (2507 : 50) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มีการอพยพเชลยมุสลิมจากปัตตานีเข้ามาในพระนครสองครั้ง ได้แก่ พ.ศ. 2329 และ พ.ศ. 2534 สาเหตุของการอพยพในครั้งนั้นเนื่องจากเจ้าเมืองปัตตานีก่อกบฏ พระองค์จึงรับสั่งให้พระยากลาโหมราชเสนายกทัพไปปราบ เมื่อปราบกบฏสำเร็จจึงกวาดต้อนเชลยมุสลิมเข้ามายังพระนคร นอกจากนี้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวยังเกิดความไม่สงบที่เมืองไทรบุรีอีกสองครั้ง จึงมีการกวาดต้อนเชลยมุสลิมจากไทรบุรีและหัวเมืองทั้งเจ็ดเข้าพระนครและจังหวัดใกล้เคียงอีกครั้ง รัชสมัย สาดเปรม (2521 : 148-150) กล่าวว่า เชลยมุสลิมที่ถูกกวาดต้อนมานี้กระจายกันอาศัยอยู่ริมคลองแสนแสบตั้งแต่มหานาค คลองตัน บางกะปิ ซึ่งก็คือชุมชนมัสยิดฟัตฮุลบารีในปัจจุบัน

ชุมชนมัสยิดฟัตฮุลบารีแม้จะเป็นชุมชนชาวไทยมุสลิมเก่าแก่ แต่เนื่องจากชุมชนแห่งนี้ตั้งอยู่ในเขตเศรษฐกิจของเมืองหลวง แวดล้อมไปด้วยศูนย์การค้า สถานบันเทิง และมหาวิทยาลัย ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยในฐานะสมาชิกของชุมชนจึงพบว่าวิถีชีวิตตามระบอบอิสลามของชาวมุสลิมในชุมชนกำลังสูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง (loss of identity) เช่น สมาชิกในชุมชนบางส่วนระดมทุนในธุรกิจประกันภัยประกันชีวิต ตลาดหุ้น ซึ่งบางครั้งกลายเป็นการเก็งกำไร มีการเปิดสถานบันเทิงในชุมชน เช่น โต๊ะสนุกเกอร์ ร้านจำหน่ายสุรา มัสยิดซึ่งในอดีตเป็นศูนย์กลางของชุมชนอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรม มีการแต่งงานกับคนต่างศาสนาที่ขาดความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม และมักใช้ชีวิตแยกห่างจากชาวมุสลิมด้วยกัน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของชุมชน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการพักอาศัย เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนขัดกับหลักการและวิถีชีวิตตามแนวทางระบอบอิสลามทั้งสิ้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมบริโภคนิยมกำลังรุกคืบครอบงำชุมชนมัสยิดฟัตฮุลบารี จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน ซึ่งแตกต่างจากวิถีชีวิตตามแนวทางของอิสลามโดยสิ้นเชิง ผู้วิจัยจึงตระหนักและเชื่อมั่นว่าการศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมชุมชนมัสยิดฟัตฮุลบารี จะทำให้ทราบทัศนคติและแบบแผนการดำเนินชีวิตของชาวมุสลิมในชุมชนว่าเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาและธำรงวิถีชีวิตตามแนวทางของอิสลามให้คงอยู่สืบไปโดยการใช้ประโยชน์จากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี อันจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม ชุมชนมัสยิดฟัตฮุลบารี เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาทัศนคติในการดำเนินชีวิตของชาวไทยมุสลิมชุมชนมัสยิดฟัตฮุลบารี เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของชาวไทยมุสลิมชุมชนมัสยิดฟัตฮุลบารี เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรในการวิจัยได้แก่ชาวไทยมุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชนมัสยิดฟัตฮุลบารีและขึ้นทะเบียนรายชื่อสำบุรุษประจำมัสยิดซึ่งปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 687 คน ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณหากกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของยามาเน่ (Yamane, 1967) กำหนดความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และยอมให้เกิดความผิดพลาดได้ไม่เกินร้อยละ 5 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 253 คน
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยจะศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ทัศนคติในการดำเนินชีวิต และพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของชาวไทยมุสลิมชุมชนมัสยิดฟัตฮุลบารี เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตจุดเก็บข้อมูลได้แก่ชุมชนมัสยิดฟัตฮุลบารี แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร
4. ขอบเขตด้านเวลา การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในปี พ.ศ.2558 - พ.ศ. 2559

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ด้านวิชาการ ผลการวิจัยถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ สามารถนำไปต่อยอดการ

วิจัยได้โดยขยายขอบเขตการศึกษาในลักษณะที่เฉพาะเจาะจง ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มตัวอย่าง พื้นที่ชุมชน หรือปัจจัยทางสังคม ทำให้เกิดองค์ความรู้ที่หลากหลายและรอบด้าน อันจะทำให้เข้าใจถึงวิถีชีวิตของกลุ่มชนต่างๆในสังคม และสามารถใช้อธิบายถึงปรากฏการณ์ในสังคม ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งได้

2. ด้านนโยบาย ผลการวิจัยสามารถนำไปพิจารณาเป็นแนวนโยบายทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติ เช่นนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพประชากร นโยบายการพัฒนาชุมชน การจัดการผังเมือง เป็นต้น

3. ด้านเศรษฐกิจ ผลการวิจัยส่วนหนึ่งสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติ พฤติกรรมการใช้จ่ายและการบริโภคในการดำเนินชีวิตของกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลสำคัญเหล่านี้ที่สามารถนำไปใช้ในการจัดการเชิงธุรกิจและพาณิชย์ในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ด้านชุมชนและสังคม ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาเยียวยาชุมชนไปพร้อมๆกับการพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ซึ่งเมื่อชุมชนมีความเข้มแข็งปัญหาต่างๆที่เกิดจากชุมชน เช่น ยาเสพติด การพนัน การค้ามนุษย์ โจรกรรม ตลอดจนอาชญากรรมต่างๆก็จะลดลงตามไปด้วย

ตัวแปรที่ศึกษา

จากกรอบแนวคิดในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ตัวแปรสำคัญในการวิจัย ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้มีคำสำคัญซึ่งควรทำความเข้าใจให้ชัดเจน ผู้วิจัยจึงนิยามศัพท์เฉพาะเพื่อประโยชน์ในการวิจัยดังนี้

1. ชาวไทยมุสลิมชุมชนมัสยิดฟัตฮุลบารี เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร หมายถึง ประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม อาศัยอยู่ในชุมชนมัสยิดฟัตฮุลบารีและขึ้นทะเบียนรายชื่อสำบุรุษประจำมัสยิด
2. วิถีชีวิต หมายถึง แนวทางหรือแบบแผนในการดำเนินชีวิต
3. ปัจจัย หมายถึง เหตุอันเป็นทางให้เกิดผล
4. ทัศนคติ หมายถึง แนวความคิดเห็น มุมมอง ความรู้สึก ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เรื่องใดเรื่องหนึ่ง